

*الگوی آموزش انفرادی: تندی یا کندی پیشرفت دانش‌آموزان، به ترتیب، به توانایی و نیاز آن‌ها بستگی دارد.

طرح اصلی در الگوی آموزش انفرادی برای هر دانش‌آموز، مجموعه‌ای کاملی از مواد آموزشی را مشتمل بر اطلاعات مدیریتی، ارائه تکلیف، ساختار تکلیف، فعالیت‌های یادگیری با معیارهای عملکرد و سنجش فراهم می‌کند. دانش‌آموزان در نتیجه فعالیت‌های یادگیری، پیش می‌روند و ابتدا هر یک از مطالب مورد نظر را بر اساس معیار گفته شده تمرین می‌کنند

گذراز روش‌ها به الگوهای تدریس درس تربیت‌بدنی؛ انتخاب یا ضرورت؟

بخش سوم: موضوعات اصلی در الگوهای تدریس تربیت‌بدنی

دکتر جواد آزمون
عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی

آموزشی

در دو شماره قبل، کلیاتی از روش‌ها و الگوهای تدریس درس تربیت‌بدنی بیان شد و هشت مدل تدریس یا آموزش برای تربیت‌بدنی به این شرح معرفی شد: آموزش مستقیم، آموزش انفرادی، یادگیری مشارکتی، تعلیم و تربیت ورزشی، تدریس از طریق همتا، تدریس مبتنی بر تحقیق، بازی‌های ورزشی راهبردی و آموزش مسئولیت‌پذیری شخصی و اجتماعی. در این شماره به معرفی موضوعات اصلی مطرح در هر الگوی تدریس تربیت‌بدنی می‌پردازیم و در شماره آخر جنبه‌های نظری هر الگو به‌طور مختصر بیان خواهد شد. هر یک از الگوهای تدریس تربیت‌بدنی، بر یک موضوع یا تم یا زمینه خاص و مهم تأکید دارد. که الگو با آن شناخته می‌شود. این موضوع اصلی در برخی الگوها به معلم، در برخی به روند یا فرایند یاددهی یادگیری و در برخی به توانایی و نیازها و ... دلالت دارد. در ادامه و به ترتیب به موضوعات اصلی هر هشت الگوی تدریس تربیت‌بدنی اشاره خواهد شد.

کلیدواژه‌ها: الگوی تدریس، دانش‌آموزان، مدل آموزشی

*الگوی آموزش مستقیم: معلم در حکم رهبر آموزشی

معلم به‌عنوان رهبر و هدایت‌کننده آموزش، شرح دقیق عملیات اجرایی و ضروری آموزش را به‌عهده دارد، اما به این دلیل که ممکن است نقش معلم در اجرای این مدل آموزشی بد تفسیر شود، بهتر است بعضی از نکات گوشزد گردد. در این مدل، معلم منبع اصلی اکثر تصمیماتی است که به محتوای آموزشی، شیوه مدیریت و هدایت آموزش و همچنین درگیر نمودن فراگیران در فرایند اجرایی آموزش مربوط است. نقش و عملکرد معلم مشخص و تعریف شده است. در آموزش مستقیم، هدف از رهبری و هدایت معلم، ارتقای سطح فرصت‌های پاسخ‌گویی دانش‌آموزان است تا بتوانند بازخورد لازم را به‌طور مناسب دریافت کنند و برای رسیدن به هدف در سطح مناسب گام‌های رو به جلو و یکسانی را بردارند. معلم، در این مدل در نقش یک رهبر و نه یک قدرت‌طلب؛ موقعیت یادگیری و توالی محتوا را پی‌ریزی می‌کند؛ اما این دانش‌آموزان هستند که از آن ساختار سود می‌برند، زیرا بسیاری از آزمون و خطاها از فرایند یادگیری حذف شده است.

و یاد می‌گیرند، سپس مطلب بعدی را پیش می‌گیرند. آن‌ها بر اساس استعداد و سرعت در یادگیری مطالب اجازه دارند با شیوه خود مطالب را پیش ببرند. دانش‌آموزان ماهرتر، با تجربه‌تر و با استعدادتر، اجازه دارند با همان سرعتی که در توان دارند مطالب را پیش ببرند، چون هیچ توالی کلاسی، سطحی و گروهی مطرح نیست، بنابراین برای دانش‌آموزان با مهارت کمتر، تجربه کمتر و استعداد کمتر وقت بیشتری برای یادگیری یک فعالیت نیاز است. موضوع اصلی الگوی آموزش انفرادی چنین است: «تندی یا کندی پیشرفت دانش‌آموزان، به ترتیب، به توانایی و نیاز آن‌ها بستگی دارد».

* الگوی آموزش همتایی: «من به تو درس می‌دهم،

سپس تو به من درس بده»

همان‌طور که می‌دانید پایه ساختار تکلیف در مدل تدریس از طریق همتا، برای دانش‌آموزان جفت‌شده یا دوتایی است، برای اینکه نقش خود را به‌عنوان مربی و فراگیر بعد از اتمام آموزش معلم، عوض کنند. در این روش، یک نفر در نقش مربی و نفر دیگر در نقش فراگیر قرار می‌گیرد و بعد از زمان کوتاهی با اعلام معلم نقش‌هایشان را عوض می‌کنند. در اصل هیچ کدام از آن‌ها نه مربی و نه فراگیرند، بنابراین از نقطه نظر آن‌ها «من به تو درس می‌دهم سپس تو به من درس بده» موضوع اصلی تدریس از طریق همتاست.

* الگوی تدریس مبتنی بر تحقیق: فراگیر به‌عنوان

حل‌کننده مسئله

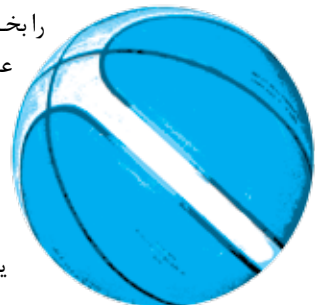
امروزه راهبردهای آموزشی شناخته شده زیادی بر مبنای تحقیق در تربیت‌بدنی استفاده می‌شوند که همگی یک ویژگی مشترک دارند و همه آن‌ها در قالب فرایند حل مسئله، به یادگیری منتهی می‌شوند. معلم مسئله را با پرسیدن سؤال ایجاد می‌کند و به دانش‌آموزان برای خلق و یا اکتشاف یک یا چند راه‌حل قابل قبول، زمان می‌دهد و به محض اینکه شواهد یادگیری به وقوع پیوست، از دانش‌آموزان می‌خواهد که راه‌حلشان را نشان دهند. دانش‌آموزان باید مسئله را در حیطه شناختی حل کنند، قبل از اینکه بتوانند پاسخ حرکتی را تدوین کنند، که نشان‌دهنده درک مفهوم کلیدی و حل مسئله مطرح شده از طریق سؤال معلم است. تیلوتسون (۱۹۷۰) نشان داد که فرایند حل مسئله، پنج مرحله دارد؛ شناسایی مسئله، بیان مسئله، اکتشاف هدایت شده مسئله، تشخیص و تصحیح راه‌حل نهایی و نمایش با هدف تجزیه و تحلیلی، ارزیابی و بحث. توصیف اساسی تیلوتسون به‌طور آشکاری حل مسئله را به‌عنوان مرکز سازماندهی فرایندهای آموزش و یادگیری قلمداد کرده و به‌طور زیبایی مضمون «فراگیر به‌عنوان حل

* الگوی یادگیری مشارکتی: دانش‌آموزان با هم، به وسیله هم و برای همدیگر یاد می‌گیرند

«یادگیری دانش‌آموزان با هم، به وسیله هم و برای همدیگر» خلاصه شده مشخصه‌های طرح اصلی مدل یادگیری مشارکتی است. این عبارت تأییدی است بر اینکه دانش‌آموزان نیاز دارند تا با یکدیگر با روش‌های مثبتی که به پیشرفت تحصیلی و پیامدهای اجتماعی در مدل منتهی می‌شود، تعامل کنند. این امر همچنین مشخص می‌کند که بیشترین آموزش در این مدل به وسیله دانش‌آموزان، در یک فرایند همیار محور، انجام خواهد شد. در پایان، موضوع مورد تدریس، بر اینکه دانش‌آموزان باید برای موفقیت تیم در تحقق اهداف یادگیری تحصیلی و اجتماعی، با هم همکاری کنند، تأکید می‌کند.

* الگوی تعلیم و تربیت ورزشی: یادگیری برای تبدیل شدن به ورزشکارانی با صلاحیت، با سواد و مشتاق

طراح مدل تعلیم و تربیت ورزشی، داریل ساییدن تاپ، در یک بیان اجمالی قصد خود را از ترویج این مدل «تربیت ورزشکاران دارای صلاحیت فنی، باسواد و مشتاق» ذکر کرده است. او می‌افزاید که این مدل باید به دانش‌آموزان در همه سنین آموزش داده شود تا به بازیکنانی، به معنای واقعی کلمه، تبدیل شوند. منظور از بازیکن ۱ شخصی است که تلاش می‌کند ورزش را از جوانب مختلف آن یاد بگیرد و شرکت در ورزش را بخش مهمی از زندگی خود تلقی کرده، معنای عمیق شخصی از فعالیت ورزشی به دست آورد. در زندگی خود به آنچه که واقعاً مشتاق آن هستید فکر کنید. ممکن است از یک سرگرمی لذت ببرید، بتوانید موسیقی بنوازید، به ورزش مورد علاقه خود بپردازید، یا اینکه از هر امری به بهترین نحو مطلع شوید.

کننده مسئله» را برای مدل تدریس مبتنی بر تحقیق تنظیم کرده است.

* الگوی بازی‌های ورزشی راهبردی: آموزش بازی‌های ورزشی برای (اجرای مبتنی بر) درک و فهم

این موضوع، خلاصه شده تنها پیامد مهم یادگیری در مدل بازی‌های ورزشی راهبردی است، یعنی؛ تسهیل سطح عمیقی از درک که بتواند در بازی و موقعیت‌های شبیه به بازی به کار رفته و به سایر بازی‌های مشابه نیز منتقل شود. این موضوع همچنین تأکید عمده بر آگاهی تاکتیکی و توانایی‌های تصمیم‌گیری دانش‌آموزان را نشان می‌دهد. مدل بازی‌های ورزشی راهبردی (یا برنامه‌ریزی شده) به‌طور هوشمندانه‌ای علاقه دانش‌آموزان را به ساختار بازی، مورد استفاده قرار می‌دهد تا بهبود و توسعه مهارت و دانش تاکتیکی مورد نیاز را برای اجرای یک بازی شایسته ارتقا بخشد. در واحدهای درسی بازی ورزشی که به‌صورت سنتی تدریس می‌شود، معلم یک پیشرفت را از تمرینات پایه تا مهارت‌های پیچیده‌تر برنامه‌ریزی می‌کند و سپس توضیح قوانین و مقررات و انجام نسخه کامل بازی را ارائه می‌دهد. در این مدل، معلم یک توالی و ترتیب از تکلیف‌های یادگیری را که ساختاری شبیه بازی دارد برنامه‌ریزی و ارائه می‌کند تا با رشد تاکتیک‌ها و مهارت‌های دانش‌آموزان، آن‌ها را به سمت اجرای نسخه‌های تعدیل شده بازی یا نسخه کامل آن سوق دهد.

* الگوی آموزش مسئولیت‌پذیری شخصی و اجتماعی: تلفیق، انتقال، مختار شدن و روابط بین دانش‌آموز و معلم

هلیسون (۲۰۰۳) چهار موضوع اصلی را که معرف مدل آموزش مسئولیت‌پذیری شخصی و اجتماعی است، این چنین مشخص کرد: تلفیق، انتقال، مختار شدن و روابط بین دانش‌آموز و معلم.

۱. تلفیق یا یک‌پارچگی به این معنی است که معلم آموزش محتوای فعالیت‌بدنی را از آموزش مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی جدا نکند. معلم آموزش مسئولیت‌پذیری شخصی و اجتماعی و ارتباط میان این نتایج را از طریق وارد کردن دانش‌آموزان در محتوایی که به‌طور هم‌زمان تأمین‌کننده فرصت‌هایی برای یادگیری مسئولیت‌پذیری نیز هست حفظ می‌کند.

۲. انتقال به این معنی است که معلم در آموزش مسئولیت‌پذیری شخصی و اجتماعی، همه تلاش خود را به کار گیرد تا دانش‌آموزان،

مسئولیت‌پذیری را در موقعیت نسبتاً کنترل‌شده سالن بیاموزند و به سمت تصمیم‌گیری‌های مثبت برای موقعیت‌های کمتر قابل پیش‌بینی در مدرسه و خارج از آن در جامعه حرکت کنند. ۳. مختار شدن به این معنی است که دانش‌آموزان یاد بگیرند که در بسیاری از پیشامدهای زندگی، با خودمختاری تصمیم بگیرند و عمل کنند. ایده این است که دانش‌آموزان متوجه شوند که قربانی زندگی نیستند و در مقابل آنچه که در زندگیشان اتفاق می‌افتد مسئول‌اند.

۴. روابط میان دانش‌آموز و معلم، حیاتی‌ترین بخش آموزش مسئولیت‌پذیری شخصی و اجتماعی و برای معلمان سخت‌ترین قسمت برای یادگیری و استفاده است. اکثر تعاملات در آموزش مسئولیت‌پذیری شخصی و اجتماعی به‌دلیل روابط شخصی است که بر اساس تجربه، صداقت، اعتماد و ارتباطات ایجاد شده است. این موارد برای پرورش دادن وقت‌گیر است و معلم و دانش‌آموز

را نسبت به صدمه عاطفی آسیب‌پذیر می‌کند، اما وقتی شکل می‌گیرد در اصل یک رابطه دو طرفه میان آن‌ها ایجاد می‌شود تا بتوانند مانند دو شریک به‌طور یکسان در یادگیری تعاملی آموزش مسئولیت‌پذیری شخصی و اجتماعی، با هم پیش بروند.

* خلاصه

همان‌طور که شرح داده شد هر یک از الگوهای هشت‌گانه تدریس تربیت‌بدنی دارای موضوعات اصلی و منحصر به‌خود هستند. معلم با توجه به اهدافی که در آموزش دنبال می‌کند و با عنایت به موضوع اصلی هر یک از الگوها، الگوی مورد نظر خود را انتخاب می‌کند. معلمی که هدفش تشویق دانش‌آموزان به مشارکت است، قاعداً الگوی یادگیری مشارکتی را انتخاب می‌کند. در مقابل معلمی که هدف برترش سواد ورزشی دانش‌آموزان است، از الگوی تعلیم‌و تربیت ورزشی بهره می‌گیرد و معلمی نیز که به دنبال افزایش احساس مسئولیت فردی و اجتماعی است، از الگوی آموزش مسئولیت‌پذیری شخصی و اجتماعی کمک می‌گیرد. بنابراین شناخت معلم از نیازها و توانایی‌های دانش‌آموزان و الگوهای مناسب تدریس تربیت‌بدنی، تضمین‌کننده اهداف یک نظام تعلیم و تربیت در بخش تربیت‌بدنی و ورزش خواهد بود.

منبع

رضوانی اصل، رضوان؛ رفیعی ده بیدی، وحید؛ محمدپور، محبوبه؛ آزمون، جواد «مدل‌های آموزشی در تربیت‌بدنی»، کتاب زیر چاپ، انتشارات سمت.

روابط میان دانش‌آموز و معلم، حیاتی‌ترین بخش آموزش مسئولیت‌پذیری شخصی و اجتماعی و برای معلمان سخت‌ترین قسمت برای یادگیری و استفاده است